

SPOLOČNÉ BUDOVANIE NÁDEJE A HARMÓNIE OPTIKOU NOVEJ EKOSOCIÁLNEJ ZMLUVY V GLOBÁLNEJ SOCIÁLNEJ PRÁCI

Petronela ŠEBESTOVÁ – Jana LAŠČIAKOVÁ

CO-BUILDING HOPE AND HARMONY THROUGH THE LENS OF THE NEW ECO-SOCIAL CONTRACT IN GLOBAL SOCIAL WORK

ABSTRAKT

Príspevok reflektuje Svetový deň sociálnej práce 2026 v Ženeve a jeho strategickú tému „Spoločné budovanie nádeje a harmónie“, ktorá prostredníctvom afrického konceptu Harambee transformuje sociálnu prácu na horizontálny model kolektívnej zodpovednosti a radikálnej solidarity. Ústredným motívom je formovanie novej ekosociálnej zmluvy, ktorá pod záštitou inštitúcií ako Výskumný ústav OSN pre sociálny rozvoj (UNRISD) a Medzinárodná federácia sociálnych pracovníkov (IFSW) redefinuje sociálnu prácu ako kľúčový pilier prepojenia sociálnych istôt s ekologickými limitmi planéty. V rámci modelu šišky sociálna práca garantuje sociálne dno zraniteľných a marginalizovaných skupín v bezpečnom priestore vymedzenom deviatimi planetárnymi hranicami, ktoré predstavujú vedecky stanovené kritické prahy stability zemských systémov od klimatickej zmeny a straty biodiverzity až po globálne znečistenie. Odborníci v sociálnej práci tu vystupujú ako facilitátori inkluzívneho plánovania založeného na participatívnom princípe „nič o nás bez nás“ a univerzálnom dizajne, čím premostujú lokálne potreby s globálnou politikou a reštaurujú dôveru medzi občanmi a inštitúciami. Príspevok akcentuje nevyhnutný prechod od antropocentrizmu k biocentrizmu inšpirovaného princípmi Buen Vivir a kritickou analýzou Jasona Hickela, ktorá volá po dekonštrukcii postkoloniálnych vzorcov a extraktívnej ekonomiky, ktorá predstavuje v podstate priemyselný model založený na princípe „vyťažiť, vyrobiť a vyhodiť“. Funguje na ilúzii, že zdroje našej planéty sú nekonečné a že Zem je len pasívny sklad surovín, ktorý môžeme neustále drancovať bez toho, aby sme sa starali o jeho obnovu. v prospech regeneratívneho rozvoja. Praktická implementácia tejto zmluvy v teréne sa opiera o nástroje komunitnej reciprocity, akými sú časové banky, lokálne meny a rozvoj komunitného bohatstva, ktoré prioritizujú etiku starostlivosti a charakter pred neudržateľným hromadením majetku. Sociálna práca sa tak v ére digitalizácie a environmentálnych kríz stáva životodarným katalyzátorom a garantom globálnej

súdržnosti, budujú svet, kde technológie a trhy slúžia životu a kde pravá prosperita pramení z pevnosti medziľudských priateľstiev a hlbokého rešpektu k dôstojnosti každej živej bytosti.

Kľúčové slová

Sociálna práca, nová ekosociálna zmluva, model šišky, Harambee, planetárne hranice, Buen Vivir, inkluzívne plánovanie, časové banky, zraniteľné skupiny, biocentrizmus.

ABSTRACT

The paper reflects on the World Social Work Day 2026 in Geneva and its strategic theme "Co-building Hope and Harmony," which, through the African concept of Harambee, transforms social work into a horizontal model of collective responsibility and radical solidarity. The central motif is the formation of a new eco-social contract that, under the auspices of institutions such as UNRISD and IFSW, redefines the profession as a key pillar connecting social security with the planet's ecological limits. Within the framework of Doughnut Economics, which acts as a visual compass for balancing human needs with planetary health, social work guarantees the social foundation for vulnerable and marginalized groups in a safe space defined by nine planetary boundaries representing scientifically established critical thresholds for Earth's systems, including climate change, biodiversity loss, and global pollution. Professionals act as facilitators of inclusive planning based on the participatory principle of "nothing about us without us" and universal design, thereby bridging local needs with global policy and restoring trust between citizens and institutions. The article accentuates the necessary transition from anthropocentrism to biocentrism inspired by the principles of Buen Vivir and the critical analysis of Jason Hickel, calling for the deconstruction of post-colonial patterns and extractive economies in favor of regenerative development. The practical field implementation of this contract relies on tools of community reciprocity, such as time banks, local currencies, and community wealth building, which prioritize an ethics of care and character over unsustainable accumulation of wealth. In the era of digitalization and environmental crises, social work thus becomes a life-giving catalyst and guarantor of global cohesion, building a world where technologies and markets serve life and where true prosperity stems from the strength of interpersonal friendships and deep respect for the dignity of every living being.

Keywords Social work, new eco-social contract, Doughnut Economics, Harambee, planetary boundaries, Buen Vivir, inclusive planning, time banks, vulnerable groups, biocentrism.

Svetový deň sociálnej práce (SDSP), ktorý sa bude konať 18. marca 2026 v sídle OSN v Ženeve, prichádza v čase, keď globálna spoločnosť čelí bezprecedentnej miere fragmentácie. Tohtoročná téma **„Spoločné budovanie nádeje a harmónie“** je strategická výzva k zjednoteniu rozdelenej spoločnosti.

Ústredným bodom tohtoročných osláv Svetového dňa sociálnej práce je africký koncept **Harambee**, čo v preklade zo svahilčiny znamená „všetci za jedného“ alebo „ťahaj za jeden povraz“. V kontexte sociálnej práce tento princíp transformuje vnímanie pomoci z vertikálneho modelu na horizontálny model kolektívnej zodpovednosti.

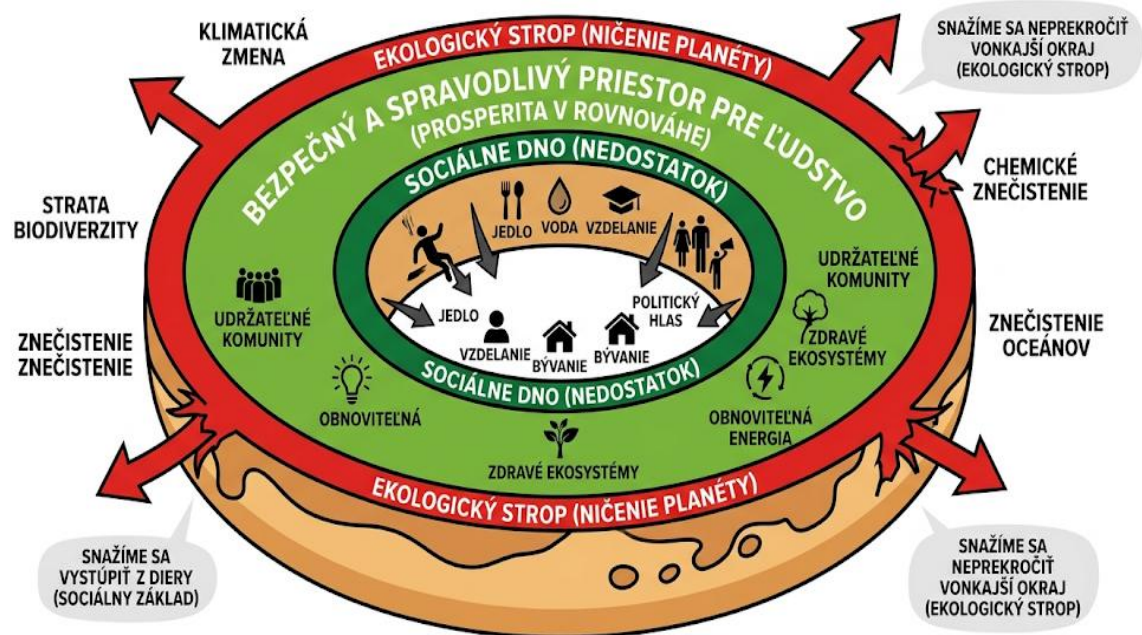
Harambee v sebe nesie posolstvo, že žiadna komunita nedokáže prosperovať v izolácii. Sociálni pracovníci v roku 2026 preberajú rolu facilitátorov tohto „spoločného ťahu“, pričom ich zručnosti sú kľúčové pre:

- Prekonávanie historických krívd medzi komunitami.
- Mobilizáciu miestnych zdrojov tam, kde štátne mechanizmy zlyhávajú.
- Budovanie pocitu zdieľanej identity v kultúrne diverzifikovanom prostredí.

Téma SDSP priamo nadväzuje na potrebu vytvorenia novej ekosociálnej zmluvy. Táto zmluva nie je len právnym dokumentom, ale morálnym záväzkom prebudovať vzťahy, ktoré sa počas uplynulých dekád globálnych kríz narušili. Vznik novej ekosociálnej zmluvy je fascinujúci proces, ktorý nezačal v jednej uzavretej konferenčnej miestnosti, ale v hlbokom celosvetovom uvedomení si, že starý svet postavený na nekonečnej spotrebe a ignorovaní prírodných limitov definitívne narazil na svoju stenu, pričom tento myšlienkový prúd sa formoval postupne cez prehĺbujúcu sa spoluprácu medzi ekológmi, sociológmi a predovšetkým odborníkmi z praxe, ktorí videli, že sociálne istoty nemôžu existovať v zdevastovanom prostredí. Historicky sa tento koncept začal kryštalizovať po tom, čo klasická sociálna zmluva z polovice 20. storočia prestala plniť svoju funkciu, pretože bola založená na predpoklade, že hospodársky rast automaticky prinesie blahobyť všetkým, čo sa však ukázalo ako ilúzia, ktorá v konečnom dôsledku prehĺbila priepasti medzi ľuďmi a ohrozila prežitie budúcich generácií.

Prelom nastal v momente, keď sa do diskusie vložili akademici ako Ian Gough či Kate Raworth, ktorí svojou teóriou o bezpečnom a spravodlivom priestore pre ľudstvo ukázali, že potrebujeme nielen sociálny základ pre dôstojný život, ale aj úprimný rešpekt k ekologickým limitom našej planéty. Tento vizuálny rámec, známy ako model šišky, (Doughnut Economics)

MODEL ŠIŠKY (DOUGHNUT ECONOMICS) PODĽA KATE RAWORTH

transformáciu moci a zdrojov smerom k spravodlivejšiemu svetu, kde starostlivosť o človeka a prírodu stojí vysoko nad ziskom. Práve v tomto období sa do popredia dostala aj Medzinárodná federácia sociálnych pracovníkov, ktorá iniciovala globálny summit a jasne ukázala, že sociálna práca je tým pilierom, ktorý dokáže tieto abstraktné ciele preniesť do reality cez posilňovanie ľudského charakteru a budovanie zdravých priateľských vzťahov. Vznik tejto zmluvy je teda v skutočnosti návratom k tomu najľudskejšiemu v nás, k schopnosti ťahať za jeden povraz a prejavovať nefalšovanú solidaritu so zraniteľnými skupinami, ktoré sú v časoch zmien najviac ohrozené samotou a neistotou. Celý tento proces bol hlboko inšpirovaný aj starodávnou múdrosťou mnohých kultúr a ich konceptmi vzájomnej závislosti, čím sa ekosociálna zmluva stala globálnym hnutím za obnovu základnej dôvery medzi ľuďmi a za rešpekt k dôstojnosti každej bytosti.

Dôležité je pochopiť, že táto zmluva nevznikla ako nariadenie zhora, ale ako prirodzené volanie zdola po svete, kde charakterný človek nie je vnímaný ako slabý, ale ako základný stavebný prvok komunity, ktorá sa dokáže postarať o svojich najslabších členov a vytvoriť priestor pre priateľstvo, ktoré nepozná hranice. Sociálna práca v tomto procese pôsobila ako životodarný katalyzátor, ktorý prepojil vysokú globálnu politiku s každodennou lokálnou potrebou pomoci a blízkosti, čím nanovo definovala formu globálnej súdržnosti založenú na etike starostlivosti a vzájomnej úcte. Dnes je tento koncept živým organizmom, ktorý sa neustále vyvíja prostredníctvom každého činu solidarity, každého podporeného priateľstva a každej aktivity, ktorá nás učí, že pravé bohatstvo nespočíva v hromadení majetku, ale v pevnosti našich vzťahov a v kvalite našej spoločnej vôle kráčať vpred ruka v ruke. Ekosociálna zmluva je teda výsledkom kolektívneho poznania, že sme na jednej lodi a že jediný spôsob, ako prežiť búrky 21. storočia, je prestať sa pozeráť na druhých ako na konkurentov a začať v nich vidieť priateľov, s ktorými zdieľame rovnaký osud a rovnakú zodpovednosť za budúcnosť tohto sveta, pričom práve pomoc zraniteľným skupinám sa stáva lakmusovým papierikom nášho charakteru a sily našej novej súdržnosti. Celý tento vývoj smeruje k bodu, kde sa „ľudské veci“ ako láskavosť, pomoc a charakter stávajú dôležitejšími než ekonomické grafy, pretože len na týchto základoch môžeme vybudovať svet, ktorý bude skutočným domovom pre nás všetkých.

Treba obnoviť stratenú dôveru medzi občanmi a štátnymi inštitúciami. Sociálna práca tu pôsobí ako most. Profesionáli v teréne pomáhajú artikulovať potreby marginalizovaných skupín smerom k politickým špičkám, čím legitimizujú demokratické procesy a znižujú riziko sociálnych nepokojov. Rozvíjanie novej ekosociálnej zmluvy si vyžaduje hlboký ponor do samotnej podstaty ľudského charakteru, kde sa česťnosť, pokora a ochota pomáhať stávajú

základnými stavebnými kameňmi, na ktorých stojí celá stavba globálnej súdržnosti. V praktickej rovine sociálnej práce to znamená, že sa namiesto chladných tabuliek a anonymných formulárov vraciame k osobnému kontaktu, kedy sa sociálny pracovník stáva aj sprievodcom a priateľom v komunitných centrách, kde sa pri spoločnom stole stretávajú ľudia z rôznych vrstiev, aby si vybudovali zdravé vzťahy a zdieľali svoje životné skúsenosti, čím sa buduje skutočný pocit domova a bezpečia. Práve v takýchto okamihoch sa prejavuje charakter človeka, ktorý nie je definovaný jeho majetkom či spoločenským postavením, ale schopnosťou úprimne sa zaujímať o suseda, ktorý prechádza ťažkým obdobím, či už ide o osamelú matku hľadajúcu oporu, alebo osobu so zdravotným znevýhodnením túžiacu po prijatí, pričom práve táto drobná, každodenná solidarita je tým najsilnejším nástrojom proti rozkladu spoločnosti.

Pomoc zraniteľným skupinám v tomto kontexte prestáva byť len povinnosťou štátu a mení sa na spontánny prejav ľudskosti, kde sa sociálna práca stáva mediátorom medzi tými, ktorí pomoc potrebujú, a tými, ktorí ju môžu poskytnúť, čím sa vytvára prostredie, v ktorom sa **ťahanie za jeden povraz** stáva prirodzeným životným štýlom. Zdravé priateľské vzťahy v miestnych komunitách fungujú ako prirodzený imunitný systém, ktorý dokáže včas identifikovať pocity izolácie, pretože tam, kde sa ľudia poznajú po mene a úprimne si podávajú ruku, sa strach a ľahostajnosť šíria len veľmi ťažko. Sociálna práca v teréne dnes zahŕňa vytváranie centier vzájomnej podpory, ako sú napríklad dobrovoľnícke skupiny pomáhajúce so sprevádzaním k lekárovi alebo susedské hnutia, ktoré sa spoločne starajú o verejný priestor, čím sa v praxi napĺňa ideál globálnej súdržnosti založenej na vedomí, že sila spoločenstva je určená jeho schopnosťou ochrániť tých najslabších.

Táto etika blízkosti nás učí, že pravý charakter sa prejavuje v situáciách, keď nás nikto nevidí, a že pomoc druhému je v skutočnosti pomocou nám samým, pretože len v súdržnej spoločnosti môžeme nájsť skutočný pokoj a zmysel života. V komunitnej praxi to vidíme na príkladoch, kde sociálni pracovníci moderujú susedské stretnutia cez obnovu hľadania spoločnej reči pri šálke čaju, čím učia ľudí, ako si navzájom odpúšťať a ako budovať svet postavený na dôvere namiesto podozrievania. Práve tieto ľudské veci, ako je obyčajné vypočutie, spoločný smiech pri komunitných aktivitách alebo tichá prítomnosť pri niekom, kto prechádza stratou, tvoria skutočné piliere novej súdržnosti, ktoré sú oveľa stabilnejšie než akékoľvek technokratické riešenia. Charakter sociálnej práce sa tak mení na umenie budovať vzťahy, kde sa profesionalita snúbi s láskavosťou a kde je každé jedno stretnutie príležitosťou na potvrdenie toho, že človek človeku nemusí byť konkurentom, ale bratom a priateľom. Keď sociálni pracovníci podporujú vznik svojpomocných skupín, kde ľudia s podobným osudom nachádzajú pochopenie a novú

silu do života, nevytvárajú len sociálnu službu, ale budujú bunkovú štruktúru novej globálnej rodiny, ktorá je odolná voči stresu a atomizácii moderného sveta.

Táto vízia ťahania za jeden povraz sa prejavuje aj v tom, ako sa učíme rešpektovať dôstojnosť každého, bez ohľadu na jeho minulosť, čím dávame šancu na nový začiatok tým, ktorí by inak zostali na okraji, a práve v tejto inklúzii sa rodí skutočná veľkosť ľudského ducha. Zameranie na charakter a integritu človeka znamená, že sociálna práca motivuje ľudí k tomu, aby prevzali zodpovednosť za svoje okolie, aby neboli len pasívnymi pozorovateľmi, ale aktívnymi tvorcami dobra, čím sa zmluva stáva živým svedectvom o tom, že ľudskosť a súdržnosť sú našou najväčšou silou. V konečnom dôsledku je to práve táto sieť drobných, úprimných a zdravých priateľstiev, ktorá vytvára pevný základ pre svet, kde je starostlivosť o druhého prirodzeným reflexom a kde je spoločné smerovanie k lepšej budúcnosti poháňané srdcom a charakterom každého z nás, čo robí sociálnu prácu *nezastupiteľným garantom novej globálnej súdržnosti*. Keď sociálny pracovník vstúpi do rodiny, ktorá potrebuje pomoc, neprináša len rady, ale prináša nádej a vieru v to, že cez spoločné úsilie a vzájomnú oporu je možné prekonať akúkoľvek prekážku, čím sa potvrdzuje, že skutočná transformácia spoločnosti začína v kvalite našich vzťahov. Ťahanie za jeden povraz v praxi znamená, že nikto nezostáva pozadu, keď sa spoločnosť hýbe vpred, a že úspech komunity sa meria úsmevom na tvári tých, ktorí predtým poznali len smútok a vylúčenie. Tento hlboko ľudský prístup v sociálnej práci nás učí vnímať svet ako priestor pre zdieľanie a spoluprácu, kde charakter, priateľstvo a ochota pomôcť zraniteľným tvoria tú najpevnejšiu väzbu, akú kedy ľudstvo poznalo. Skutočná globálna súdržnosť je teda výsledkom miliónov drobných činov láskavosti, ktoré sociálna práca denne iniciuje a podporuje, čím mení svet na miesto, kde sa ľudskosť stáva hlavným kritériom pokroku a kde zdravé vzťahy medzi ľuďmi sú tým najcennejším dedičstvom, ktoré môžeme zanechať budúcim generáciám. Práve v tejto schopnosti spájať ľudí na úrovni srdca a čestnosti spočíva pravá podstata sociálnej práce, ktorá v novej ekosociálnej zmluvy vystupuje ako ochranca toho najvzácnejšieho, čo máme – našej schopnosti milovať, pomáhať si a kráčať životom ruka v ruke.

V ére digitalizácie a automatizácie (často spájanej s konceptmi 4.0) sa vzťah medzi kapitálom a pracou dramaticky mení. Sociálna práca presadzuje, aby technologický pokrok neviedol k prehĺbovaniu chudoby, ale k lepšej rovnováhe medzi pracovným a súkromným životom a k spravodlivému odmeňovaniu, ktoré rešpektuje ľudskú dôstojnosť.

Výzva Harambee apeluje na odstránenie postkoloniálnych vzorcov v medzinárodnej pomoci. Tieto vzorce predstavujú neviditeľné, no o to pevnejšie putá minulosti, ktoré pretrvávajú v

globálnych štruktúrach moci, ekonomiky a myslenia aj dlho po tom, čo sa krajiny formálne oslobodili spod cudzej nadvlády, pričom tieto vzorce fungujú ako akýsi tichý operačný systém udržiavajúci nespravodlivé rozdelenie sveta *na „centrum“, ktoré diktuje pravidlá, a „perifériu“, ktorá ich musí prijímať*. V praxi to znamená, že hoci koloniálne armády odišli, v platnosti zostali ekonomické modely, ktoré nútia chudobnejšie krajiny vyvážať svoje nerastné bohatstvo za nízke ceny, aby nasýtili hlad rozvinutých ekonomík po neustálom raste, čo priamo podkopáva snahy o novú ekosociálnu zmluvu, pretože skutočná globálna súdržnosť nie je možná, kým je blahobyť jednej časti sveta postavený na vykorisťovaní druhej. Autor J. Hickel (2023) detailne analyzuje, ako globálny Sever odčerpáva suroviny a lacnú prácu z Juhu.

Tieto vzorce sa však neprejavujú len v peniazoch, ale aj v našich myšliach cez tzv. mentálnu kolonizáciu, kedy podvedome vnímame západné vzdelanie, kultúru či technologické riešenia ako nadradené, zatiaľ čo tisícročné skúsenosti a múdrosť lokálnych komunít či domorodých národov odpisujeme ako nepodstatné alebo zastarané, hoci práve tieto komunity často ovládajú kľúč k udržateľnému životu v harmónii s prírodou.

Pre sociálnu prácu, ktorá chce byť pilierom novej globálnej súdržnosti, je preto veľmi dôležité tieto vzorce identifikovať a aktívne ich rozbíjať, pretože pomoc zraniteľným skupinám nemôže byť účinná, ak k nim prístupujeme z pozície nadradeného „vyspelého“ záchrancu, namiesto toho, aby sme budovali zdravé priateľské vzťahy založené na absolútnej rovnosti a vzájomnej úcte. Skutočný charakter človeka a inštitúcie sa dnes prejavuje práve v odvahe priznať si tento historický dlh a v ochote prenechať miesto pri stole tým, ktorých hlas bol stáročia umlčovaný, čím sa ťahanie za jeden povraz mení z prázdnej frázy na radikálny akt spravodlivosti. Postkoloniálne vzorce nás totiž nútia vnímať svet ako bojové pole, kde víťaz berie všetko, zatiaľ čo nová ekosociálna zmluva nás učí, že sme súčasťou jedného globálneho organizmu, v ktorom bolesť jednej časti nevyhnutne zasiahne aj zvyšok, a preto je starostlivosť o najslabších členov svetového spoločenstva našou spoločnou morálnou povinnosťou. Prekonanie týchto vzorcov si vyžaduje obrovskú dávku pokory a ochotu učiť sa od iných, prehodnocovať naše štandardy úspechu a uznať, že ľudskosť a pevné morálne zásady nie sú výsadou žiadnej konkrétnej kultúry, ale univerzálnymi hodnotami, ktoré nás spájajú. Keď sociálna práca bojuje proti rasizmu, predsudkom a systémovému znevýhodňovaniu, v skutočnosti odstraňuje nánosy postkolonializmu, aby uvoľnila cestu pre autentickú solidaritu, kde sa pomoc zraniteľným skupinám týka každého. Iba ak dokážeme vidieť a odstrániť tieto skryté bariéry v našom vzdelávaní, politike aj každodennom premýšľaní, môžeme hovoriť o skutočnom budovaní novej éry, v ktorej priateľstvo medzi národmi a ľuďmi nebude len diplomatickou zdvorilosťou,

ale pevným spojenectvom ľudí s kladnými morálnymi vlastnosťami; ktorí vedia, že budúcnosť patrí spolupráci, nie dominancii. Celý proces transformácie smerom k ekosociálnej spravodlivosti je teda neoddeliteľne spätý s odkolonizovaním nášho vnímania sveta, čím dávame priestor pre vznik globálnej súdržnosti, ktorá je postavená na pravde, spravodlivej redistribúcii moci a hlbokej úcte k dôstojnosti každého človeka bez ohľadu na jeho pôvod či farbu pleti. Jedným z najvýznamnejších pilierov témy je vzťah medzi ľuďmi a prírodným prostredím. Sociálna práca už nie je definovaná len sociálnymi službami, ale aj environmentálnou spravodlivosťou. Podpora životného štýlu, ktorý nie je postavený na vykorisťovaní prírodných zdrojov, ale na harmónii s ekosystémom.

Všetci veľmi dobre vieme, že súčasný svet je hlboko polarizovaný. Či už ide o ideologické, ekonomické alebo kultúrne rozdiely, sociálna práca disponuje unikátnym arzenálom zručností na ich preklopenie. Znamená to predovšetkým mať schopnosť viesť dialóg tam, kde komunikácia ustala. Zabezpečiť, aby pri tvorbe systémových riešení „nikto nezostal pozadu a nikomu neboli odrieknuté základné slobody a ľudské práva v čase, keď sú pod tlakom spoločenských zmien.

Tohtoročný svetový deň sociálnej práce nám pripomína, že nádej a harmónia nie sú pasívne stavy, ale výsledok aktívneho a spoločného úsilia. Implementácia filozofie Harambee a novej ekosociálnej zmluvy je nevyhnutným krokom k tomu, aby sme predišli ďalšej fragmentácii našich spoločností. Sociálni pracovníci na celom svete sú v tomto procese kľúčovými aktérmi. Ich práca na mikroúrovni (s jednotlivcami) a makroúrovni (ovplyvňovanie politik) tvorí spojivo, ktoré drží rozdelenú spoločnosť pohromade. Ženeva 2026 bude miestom, kde sa tieto vízie spoja do konkrétnych akčných plánov pre lepšiu a spravodlivejšiu budúcnosť pre všetkých.

Implementácia novej ekosociálnej zmluvy do oblasti sociálnej práce a inkluzívneho plánovania predstavuje zásadný posun od reaktívneho riešenia problémov k proaktívnej tvorbe spravodlivej spoločnosti. Základným kameňom inkluzívneho plánovania je participácia to znamená „nič o nás bez nás“. Ide o reálne zapojenie ľudí do procesu tvorby už od prvej fázy. Inkluzívny plánovač sa nepýta „Čo potrebujete?“, ale hovorí „Podme to navrhnúť spoločne“.

Tento prístup vyžaduje, aby sa sociálna práca stala tvorcom systémových sociálnych zmien, a nie len „záchrannou sieťou“. Inkluzívne plánovanie je prístup, ktorý stavia na myšlienke, že proces tvorby rozhodnutí, alebo politik musí zahŕňať všetkých ľudí, ktorých sa daný výsledok dotkne. Na rozdiel od tradičného vertikálneho plánovania (kde experti zhora rozhodujú za

ostatných), inkluzívne plánovanie aktívne vyhľadáva a zapája tie skupiny obyvateľstva, ktoré sú bežne marginalizované alebo prehliadané (napr. seniori, ľudia so zdravotným znevýhodnením, etnické minority či nízkopříjmové rodiny s deťmi, občania bez prístrešia). Inkluzívne plánovanie sa pozerá na svet cez optiku univerzálneho dizajnu. To znamená bezbariérové vstupy, hmatové prvky pre nevidiacich, texty v ľahko zrozumiteľnom jazyku. Navrhované riešenia musia byť finančne udržateľné aj pre nízkopříjmové skupiny.

Nová ekosociálna zmluva, ako ju definuje téma Svetového dňa sociálnej práce, volá po prebudovaní narušených vzťahov v globálnom meradle. V jadre tejto transformácie stojí sociálna práca ako pevný pilier a advokát. Jej aplikácia v inkluzívnom plánovaní znamená, že procesy tvorby politík, miest a služieb už musia vychádzať z kolektívnej participácie. Sociálna práca sa posúva od tradičnej individuálnej podpory k transformačnej praxi. To znamená, že sociálny pracovník už nevidí klienta len ako pasívneho prijímateľa pomoci, ale ako aktívneho nositeľa práv v rámci širšieho ekosystému. Sociálna práca sa zameriava na to, čo komunity majú (kapacity, vedomosti, kultúrne bohatstvo), namiesto toho, čo im chýba. Sociálni pracovníci sa stávajú expertmi na analýzu bariér, ktoré bránia inklúzii, a aktívne zasahujú do legislatívnych a plánovacích procesov. Keďže nová zmluva uznáva vzťah medzi človekom a prírodou, sociálna práca začína riešiť aj environmentálne riziká, ktoré disproportčne zasahujú zraniteľné skupiny.

Teda inkluzívne plánovanie je v kontexte novej ekosociálnej zmluvy praktickým nástrojom na realizáciu filozofie Harambee. Ide o proces, v ktorom sú rozhodovacie právomoci zdieľané medzi inštitúciami a občanmi. Plánovanie zahŕňa mapovanie potrieb zdola s využívaním metód, ako sú komunitné audity a ohniskové skupiny, kde marginalizované skupiny priamo definujú priority rozvoja. Fyzický aj digitálny priestor sa plánuje tak, aby bol prístupný pre všetkých bez ohľadu na vek, schopnosti či ekonomický status. Je potrebné zabezpečiť, aby komunity mali prístup k informáciám a mohli na ich základe robiť informované rozhodnutia o svojom rozvoji.

Zmluva predpokladá, že štát prestáva byť len „poskytovateľom“ a stáva sa „partnerom“. Znižuje byrokráciu a zvyšuje transparentnosť pri prideľovaní zdrojov. Vytvára platformy pre trvalý dialóg, čím predchádza polarizácii a sociálnemu vylúčeniu. Posilňuje legitimitu verejných politík tým, že odrážajú skutočnú diverzitu spoločnosti.

Inkluzívne plánovanie v sociálnej práci presadzuje rozvoj sociálneho podnikania. Cieľom nie je len zamestnanosť, ale humánne pracovné podmienky, ktoré rešpektujú osobný život a potreby

komunity. Sociálna práca tu premost'uje vzťahy medzi investormi a miestnymi komunitami, aby kapitál slúžil ľuďom, nie naopak. Tým sa vytvára vyváženejší globálny aspekt solidarity.

Inkluzívne plánovanie je integrálnou súčasťou modernej sociálnej práce. Musí počítať s klimatickou spravodlivosťou, ktorá spočíva v plánovaní zelených zón v chudobnejších štvrtiach, zabezpečenie prístupu k čistým energiám pre všetkých a vzdelávanie komunít v oblasti udržateľnosti.

Cieľom aplikácie novej ekosociálnej zmluvy je efektívnejšie spravovanie služieb, ale aj dosiahnutie celospoločenskej harmónie. Sociálna práca a inkluzívne plánovanie sú v tomto procese neoddeliteľnými partnermi. Kým plánovanie poskytuje štruktúru a nástroje, sociálna práca do týchto procesov vnáša ľudský rozmer, etiku a dôraz na dôstojnosť každého z nás.

Týmto spôsobom sa filozofia „ťahania za jeden povraz“ stáva živou realitou, ktorá dokáže liečiť rozdelenie a budovať spoločnú nádej pre udržateľnú budúcnosť.

Aby bola nová ekosociálna zmluva viac než len teoretickým konceptom, musí sa pretaviť do každodennej praxe. V jej jadre však nemôžu stáť len suché politické dokumenty, legislatívne rámce či technologické riešenia klimatických zmien, ale predovšetkým živý a pulzujúci vzťah medzi ľuďmi, ktorý je založený na čestnosti a ochote vidieť v druhom človeku blížneho, čím sa sociálna práca stáva skutočným tmelom ľudskosti v čoraz chladnejšom globálnom priestore. Táto nová vízia súdržnosti predpokladá, že skutočná sila spoločnosti sa nemeria jej ekonomickým výkonom, ale schopnosťou budovať ozajstné vzťahy, ktoré tvoria neviditeľnú, ale nepriestrelnú stenu bezpečia pre každého človeka. Kľúčovým prvkom je tu návrat k autentickým ľudským hodnotám, ako sú čestnosť, pokora a nezištná pomoc. Sociálna práca ako pilier globálnej súdržnosti musí v tomto procese pôsobiť ako kultivátor prostredia, kde sa ťahanie za jeden povraz stáva prirodzeným životným štýlom, nie len krízovým opatrením, pretože len cez hlboké medziľudské prepojenie a vzájomnú dôveru dokážeme prekonať izoláciu a strach z neistej budúcnosti.

V centre tohto úsilia stojí ochrana a podpora zraniteľných skupín, ktoré nemôžu byť vnímané ako pasívni prijímatelia pomoci, ale ako integrálna súčasť nášho spoločného osudu, ktorej dôstojnosť a integrácia sú priamym odrazom morálneho zdravia celej civilizácie. Budovanie novej globálnej súdržnosti si vyžaduje, aby sme v sociálnej práci kládli dôraz na etiku starostlivosti, kde priateľstvo a susedská pomoc nadobúdajú rovnaký význam ako profesionálne intervencie, čím sa vytvára priestor pre komunity, v ktorých nikto nezostáva sám so svojím trápením či úzkosťou.

Skutočná dobromyseľnosť človeka sa v tomto novom usporiadaní prejavuje v jeho schopnosti obetovať kúsok svojho komfortu pre blaho celku a v odvahe postaviť sa za tých, ktorých hlas je v hluku globálnej súťaže prehliadaný, čím sa sociálna práca mení na poslanie strážiť plameň ľudskej vzájomnosti. Táto vzájomnosť nie je len o rozdeľovaní zdrojov, ale o zdieľaní životných príbehov, o schopnosti počúvať a porozumieť potrebám iných bez predsudkov, čo vytvára základ pre skutočnú globálnu rodinu, kde sú hranice štátov sekundárne voči hraniciam ľudskej empatie.

Keď hovoríme o ťahaní za jeden povraz, myslíme tým hlbokú synchronizáciu našich hodnôt, kde pomoc starším, podpora osamelých rodičov, či inklúzia ľudí so zdravotným znevýhodnením nie sú len položkami v rozpočte, ale prejavom našej spoločnej identity a túžby po svete, ktorý je domovom pre všetkých. Sociálna práca musí preto aktívne bojovať proti atomizácii spoločnosti a proti egoizmu, ktorý nás uzatvára do bublín vlastných záujmov, namiesto toho ponúka model radikálnej solidarity, v ktorom úspech jedného je neoddeliteľný od blaha komunity. Spoločenské vzťahy na úrovni susedstiev, pracovísk aj medzinárodných organizácií sú tým najcennejším sociálnym kapitálom, ktorý máme, pretože v časoch krízy nás nezachráni len algoritmy, ale práve pevnosť našich väzieb a ochota podať ruku bez toho, aby sme za to niečo čakali. V tomto zmysle je nová ekosociálna zmluva predovšetkým zmluvou srdca, kde sociálna práca pôsobí ako strojca medziľudskej blízkosti, učiaci nás, že pravá súdržnosť pramení z vnútornej integrity každého z nás a z vedomia, že sme na jednej lodi, ktorej smer určuje naša spoločná vôľa pomáhať si. Tým, že sa zameriame na kultiváciu láskavosti a porozumenia v každodennom živote, vytvárame odolnosť, ktorá je silnejšia než akákoľvek vonkajšia hrozba. Musíme sa naučiť znovu oceňovať drobné gestá ľudskosti, lebo práve v nich sa rodí veľká globálna zmena a práve v nich sa prejavuje česťnosť, akú môže človek v 21. storočí prejať – charakter založený na službe druhým a na rešpekte k dôstojnosti každej bytosti. Globálna súdržnosť tak prestáva byť abstraktným pojmom z konferencií a stáva sa živou realitou v každom rozhovore, v každej podporenej komunite a v každom čine, ktorý potvrdzuje, že sme schopní uprednostniť „my“ pred „ja“. (Martínez, S. 2022). Sociálna práca ako pilier tohto nového sveta nás vedie k tomu, aby sme vnímali svet ako spoločný priestor pre spoluprácu, kde je starostlivosť o najslabších členov spoločnosti vnímaná ako najvyšší prejav civilizovanosti a kde priateľstvo a vzájomná úcta tvoria pevný základ, na ktorom môžeme bezpečne stavať našu spoločnú budúcnosť bez strachu, že niekto pri tomto procese prepadne cez palubu. Na úrovni jednotlivca sa sociálna práca zameriava na to, aby nikto nezostal izolovaný v dôsledku systémových zmien (digitalizácia, klimatická kríza).

Sociálna práca v roku 2026 nie je len o „riešení problémov“, ale o aktívnom dizajnovaní spoločnosti, ktorá je odolná, spravodlivá a schopná vzájomnej harmónie. Tieto slová definujú víziu sociálnej práce pre aktuálnu dekádu (smerom k roku 2030) a sú súčasťou globálnej stratégie „Spoločné budovanie nového ekosociálneho sveta - Co-building a New Eco-Social World“. Ide o odklon od čisto ekonomického vnímania prosperity k etickému vnímaniu, kde je úspech spoločnosti meraný kvalitou vzťahov a schopnosťou inklúzie všetkých skupín. (Truell, R, 2022).

Pilier zmluvy	Kľúčová aktivita sociálneho pracovníka	Cieľ aktivity
Štát – Občan	Mediácia medzi úradmi a komunitou	Obnova dôvery a transparentnosť
Kapitál – Práca	Podpora sociálneho podnikania	Humanizácia ekonomiky a dôstojná práca
Sever – Juh	Transnacionálna sieť solidarity	Odstránenie nerovnosti v distribúcii vedomostí
Človek – Príroda	Krízový manažment pri eko-katastrofách	Ochrana zraniteľných pred dopadmi klimatických zmien

V rámci paradigmy novej ekosociálnej zmluvy, ktorá volá po radikálnej premene vzťahov medzi štátom, občanmi a biosférou, sa antropocentrické štáty, reprezentované najmä globálnym Severom ako USA, Kanada, či členské štáty Európskej únie, javia ako systémy postavené na prekonanom modeli, v ktorom je sociálna stabilita financovaná drancovaním prírodných zdrojov a vnímaním planéty ako pasívneho vstupu do ekonomiky. Tieto krajiny vo svojej legislatíve naďalej uprednostňujú vlastnícke práva a neustály hospodársky rast, čím podľa princípov novej ekosociálnej zmluvy zlyhávajú v zabezpečení medzigeneračnej spravodlivosti a prekračujú bezpečné planetárne hranice. Naopak, biocentrické štáty ako Ekvádor a Bolívia, spolu s progresívnymi prvkami v právnom systéme Nového Zélandu, už dnes stelesňujú praktickú implementáciu tejto novej zmluvy tým, že do srdca svojich ústav a politík umiestnili princípy ako Buen Vivir, ktoré uznávajú prírodu za rovnocenného partnera s neodňateľnými právami na existenciu a obnovu. V tomto novom usporiadaní sa tieto štáty snažia o prechod od deštruktívnej akumulácie kapitálu k regeneratívne rozvoju, kde je blahobyt človeka

neoddeliteľne spätý so zdravím ekosystému, čím definujú cestu pre ostatné krajiny k udržateľnejšej a spravodlivejšej globálnej správe vecí verejných.

Jason Hickel tieto myšlienky vo svojej knihe syntetizuje, aby ukázal cestu k udržateľnejšej globálnej ekonomike.

ZÁVER

Zmena paradigmy, v ktorej trhy začínajú slúžiť životu namiesto toho, aby svet slúžil trhom, predstavuje zásadný civilizačný posun od slepého uctievania rastu k vedomému zabezpečovaniu kolektívneho blahobytu. Táto transformácia vyžaduje, aby sme ekonomické systémy prestali vnímať ako nadradené sily a začali ich formovať ako nástroje na uspokojovanie základných ľudských potrieb a regeneráciu planetárnych zdrojov. V tomto novom usporiadaní sa globálna prepojenosť stáva etickým imperatívom, ktorý nás učí, že vnútorná integrita jednotlivca je neoddeliteľne spätá s integritou celého ľudstva, čím sa definitívne končí éra, kedy bol blahobyť jednej časti sveta ospravedlňovaný vykorisťovaním tej druhej. Nová ekosociálna zmluva nás tak vyzýva k návratu k podstate nášho bytia a k uznaniu, že sociálna spravodlivosť a ekologická udržateľnosť sú dve neoddeliteľné strany tej istej mince. Súčasne s tým sa mení aj rola technologického pokroku, ktorý už nesmie prehľbovať nerovnosti alebo odludšťovať naše prostredie, ale musí sa stať prostriedkom na posilnenie ľudskej dôstojnosti, uľahčenie práce a vytváranie priestoru pre hlbšie medziľudské väzby. Celý tento proces je pozvánkou k budovaniu budúcnosti zbavenej umelých bariér a nespravodlivých vzorcov, kde technológie a ekonomika nekráčajú proti ľudskosti, ale slúžia ako pevný základ pre zabezpečenie dôstojného života pre každého človeka na planéte bez ohľadu na jeho geografický pôvod či sociálne postavenie.

V praxi sa tento posun k ekonomike slúžiacej životu prejavuje v prechode od extraktívnych modelov k iniciatívam, ktoré vracajú hodnotu tam, kde vzniká – do komunít a ekosystémov. Konkrétnym príkladom je budovanie komunitného bohatstva (*Community Wealth Building*), kde miestne inštitúcie, ako nemocnice či samosprávy, smerujú svoje nákupy k lokálnym, zamestnancami vlastneným družstvám, čím zabezpečujú, že kapitál neodteká do anonymných globálnych centier, ale cirkuluje v regióne a podporuje stabilitu rodín. Ďalšiu dôležitú rovinu predstavuje prechod od konceptu čisto finančného príjmu k univerzálnym základným službám, kde sa prístup k dôstojnému bývaniu, energii, doprave a digitálnemu prepojeniu vníma ako neodňateľné právo, čím sa schopnosť človeka viesť kvalitný život prestáva odvíjať výhradne

od jeho aktuálnej trhovej hodnoty. V právnej oblasti túto zmenu stelesňuje hnutie za práva prírody, ktoré priznáva riekam, lesom či celým ekosystémom právnu subjektivitu, čím núti trhové subjekty operovať v rámci biologických limitov a trestať drancovanie zdrojov ako porušenie základných práv celku. Kľúčové hodnoty novej ekosociálnej zmluvy, ktoré tvoria základ pre transformáciu spoločnosti, zahŕňajú predovšetkým biocentrizmus, teda uznanie, že príroda nie je len zdrojom, ale subjektom s vlastnými právami, čo vyžaduje posun od vykorisťovania k regenerácii. Ďalším pilierom je ekologická suficiencia, ktorá nahrádza imperatív nekonečného rastu konceptom „dostatku pre všetkých“ v rámci planetárnych hraníc, čím prioritizuje kvalitu života pred hromadením majetku. Dôležitú úlohu zohráva medzigeneračná spravodlivosť, ktorá nás zaväzuje spravovať zdroje tak, aby nebola ohrozená schopnosť budúcich generácií uspokojovať svoje potreby, a sociálna inklúzia, ktorá garantuje pevné sociálne minimum pre každého obyvateľa bez ohľadu na jeho ekonomický prínos. Súčasťou tejto zmluvy je aj participatívna demokracia, kde sa rozhodovanie o správe spoločných zdrojov presúva na úroveň komunít, a globálna solidarita, ktorá uznáva historický dlh globálneho Severu voči Juhu a presadzuje spravodlivé rozdelenie nákladov na klimatickú transformáciu. Tieto hodnoty spoločne smerujú k vytvoreniu odolnej a spravodlivej spoločnosti, ktorá prosperuje v dynamickej rovnováhe so živým svetom. Na úrovni každodennosti sa táto nová zmluva v praxi naplňuje cez časové banky, ktoré predstavujú alternatívny ekonomický systém založený na výmene služieb a zručností, kde namiesto peňazí slúži ako platidlo čas. Ďalším pilierom sú lokálne meny, ktoré validujú činnosti tradičným trhom prehliadané – ako susedskú pomoc či ochranu biodiverzity – čím premieňajú „zmluvu srdca“ na hmatateľný nástroj sociálnej súdržnosti.

Súčasťou tejto transformácie je aj skracovanie pracovného času, nie ako nástroj na zvyšovanie výkonu, ale ako prostriedok na regeneráciu spoločnosti, ktorý ľuďom vracia čas na starostlivosť o blízky, komunitnú prácu a demokratickú participáciu. Tieto modely spoločne dokazujú, že ekonomika slúžiaca životu nie je utópiou, ale existujúcou sieťou riešení, ktoré namiesto abstraktnej akumulácie čísel stavajú do centra pozornosti zdravie planéty a integritu každého človeka, čím vytvárajú svet, v ktorom pokrok znamená predovšetkým schopnosť postarať sa o seba navzájom

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

ACOSTA, Alberto. 2013. *Buen Vivir: Sumak Kawsay*. Quito: Abya-Yala, 2013. ISBN 978-9942-09-144-4.

GOUGH, Ian. 2017. *Heat, Greed and Human Need: Climate Change, Capitalism and Sustainable Wellbeing*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2017. ISBN 978-1785365102.

GUDYNAS, Eduardo. 2023. *Extractivisms: Politics, Economy and Ecology*. London: Fernwood Publishing, 2023. ISBN 978-1773634357.

HICKEL, Jason. 2021. *Menej je viac: Ako nerast zachráni svet*. Preložil Samuel Marec. Bratislava: Lindeni, 2021. 336 s. ISBN 978-80-566-2184-4.

HICKEL, Jason. 2017. *The Divide: A Brief Guide to Global Inequality and its Solutions*. London: William Heinemann, 2017. 368 s. ISBN 978-1785173240.

MARTÍNEZ, Silvana. 2022. *Social Work of the Heart and the New Eco-Social Contract*. In: International Federation of Social Workers (IFSW). *Global Social Work Strategy 2022-2025*. Rheinfelden: IFSW, 2022.

RAWORTH, Kate. 2020. *Ekonomie koblíhy: Sedm způsobů, jak přemýšlet jako ekonom 21. století*. Praha: Paseka, 2020. ISBN 978-80-7637-050-0.

TRUELL, Rory. 2022. *Social Work: A Catalyst for Social Design and Global Sustainability*. In: International Federation of Social Workers (IFSW). *Global Social Work Strategy 2020-2030*. Rheinfelden: IFSW, 2022. DREZE, Jean a Amartya SEN, 2013. *An Uncertain Glory: India and its Contradictions*. Princeton University Press. ISBN 978-0691161242.

TRUELL, Rory a Silvana MARTÍNEZ. 2022. *The People's Charter for an Eco-Social World*. Rheinfelden: International Federation of Social Workers, 2022.

DREZE, Jean a Amartya SEN, 2013. *An Uncertain Glory: India and its Contradictions*. Princeton University Press. ISBN 978-0691161242.

„V súlade s aktuálnymi etickými štandardmi vedeckého príspevku uvádzame, že pri príprave rukopisu bol využitý model generatívnej umelej inteligencie (Gemini 3 Flash, Google). AI asistovala najmä v rešeršnej fáze, pri syntéze bibliografických údajov a pri stylistickej úprave textu. Všetky odborné argumenty, interpretácie a finálna verifikácia faktov boli vykonané autormi, ktoré nesú plnú zodpovednosť za vedeckú integritu a obsah príspevku.“

KONTAKT

Doc. PhDr. Petronela Šebestová, PhD., univer. prof. MPH

Fakulta sociálnych štúdií

Vysoká škola Danubius, Sládkovičovo

PhDr. Jana Laščiaková, PhD.

Fakulta sociálnych štúdií

Vysoká škola Danubius, Sládkovičovo